

WONDER VERBS IN CURRENT ROMANIAN LANGUAGE: THE SEMANTIC STRUCTURE OF THE PSYCHOLOGICAL PREDICATE AND ITS IMPLICATIONS ON THE ADJUNCTIAL FRAME

**Dana-Luminița Teleoacă, PhD, Scientific Researcher III, "Iorgu-Jordan – Al. Rosetti"
Institute of Linguistics of the Romanian Academy, Bucharest**

Abstract: The study is part of a ampler project dedicated to the description of the psychological verb class in Romanian, from the cognitive grammar perspective. The analysis follows the way and degree to which the intrinsic semantic content of a psychological predicate influences a relevant adjunctial frame for both the gradual modifiers [in particular the adverb (very, pretty) little versus (very, pretty) much], and for the polarity modifiers [that is, positive versus negative versus neuter]. Our research exceeds the strict frame of a lexicographic analysis, the latter being complemented by the study of the psychological predicate behaviour at the discourse level (referring in particular to the current stage of Romanian language evolution), which implies a more complex analysis, that is, a semantic-pragmatic one. Following this perspective, at least some of the aspects classified as "mistakes" as far as the literary norms are concerned, will be "re-analysed" and "re-considered" within a pragmatic approach. Picking on the same idea, the identification of new tendencies in the contemporary Romanian language will be possible. These tendencies look deeper into the way the current Romanian speaker perceives- through the assertions they utter- the intrinsic content of some of the psychological verbs of the language, and, implicitly, of the chance/non-chance of certain linguistic facts to be accepted as norm and to enter, ultimately, the Romanian language system.

Key-words: wonder verbs, prototypical verb, adjunctial frame, ontological type of the root, tendency.

1. Premise

Cel puțin în principiu, așteptările noastre legate de verbele echivalente semantic sunt ca acestea să prezinte și configurații actanțiale, respectiv adjuncțiale identice sau (foarte) asemănătoare. În această perspectivă am putea defini o situație lingvistică *tipică*, pe care o sintetizăm astfel: concordanța la nivel semantic implică, din punct de vedere teoretic, și o concordanță în plan sintactic argumental și adjuncțial (lucru care de altfel se și verifică într-o serie de situații). În realitate însă, la această „regulă” se poate formula „excepția”, anume existența unor verbe aflate în raport de sinonimie, dar care prezintă realizări sintactico-argumentale și adjuncțiale distincte¹. Întrebarea care se naște firesc, în acest context, este: ‘De ce verbe sinonimice prezintă configurații actanțiale și/sau adjuncțiale diferite?’. Această realitate pare a pleda în sensul că *factorul semantic nu este decisiv la modul absolut cât privește realizarea unui anumit cadru actanțial/adjuncțial*. Constatarea pare a fi confirmată și de un alt aspect, anume de faptul că o serie de verbe antonimice se comportă în plan sintactic argumental și adjuncțial în mod similar, chiar identic (vezi, de pildă, perechea *a iubi* vs *a urî*), în acest caz opoziția la nivel de semnificație nereprezentând un impediment în actualizarea unor cadre actanțiale/adjuncțiale identice. În aceste condiții, ne întrebăm *în ce fel, dar și în ce grad influențează semantica* unui verb distribuția la nivel sintactic argumental și adjuncțial?

¹ În literatura de specialitate, aspectul este discutat cu privire la selecționarea așa-numiților « collocatifs » (Blumenthal 2006: 16), mai exact a „vecinătăților” specifice unei anumite unități lexicale. În acest context, analiza contrastivă este susceptibilă de a oferi informații prețioase privind specificitatea fiecăruia dintre membrii constituenți ai unei paradigme sinonimice (Id., *ibid.*, 19).

Cât privește relația de sinonimie, aspectul se cuvine a fi înțeles și în legătură cu *aria restrânsă de manifestare a așa-numitei sinonimii absolute* într-o limbă: cum se știe, sinonimele perfecte sunt admisibile preponderent pentru nivelul științific al unei limbi, în majoritatea covârșitoare a cazurilor echivalența dintre doi/mai mulți termeni nefiind decât una aproximativă². Prin urmare, atâta vreme cât, într-o multitudine de cazuri, nu există o identitate semantică absolută, nu putem emite pretenția unor identități/similarități foarte mari nici în plan sintactic argumental și adjuncțial. Identitatea relativă a unor lexeme verbale la nivel de semnificație – fără îndoială, într-o serie de cazuri, cu repercusiuni și în plan sintactic argumental și adjuncțial – poate fi, de pildă, expresia unor *asocieri de seme specifice*. Astfel, *semele graduale* pot determina structurări particulare în plan sintactic argumental și adjuncțial, în cazul a două sau mai multe verbe sinonime. Însă, nu întotdeauna aceste seme sunt singurele responsabile pentru aspectul menționat.

Pe de altă parte, identitatea sau marea similaritate a unor structuri actanțiale specifice unor verbe antonimice poate fi înțeleasă, într-o oarecare măsură, și în relație cu o anumită *simetrie de dispunere a sensurilor* (în conformitate cu o ordine dihotomică). Mai exact, un termen utilizat într-un anumit context își poate „evoca” antonimul, nu numai în plan pur conceptual, ci și în privința statutului morfosintactic al celui din urmă. Explicația se poate susține (inclusiv) prin aceea că, nu de puține ori, în evoluția unei limbi, un anumit cuvânt „împrumut” nu numai structura sintactică a unui sinonim de al său³, ci chiar pe cea a antonimului corespunzător. De pildă, în limbajul bisericesc, *a deznădăjdui*, verb intransitiv și tranzitiv, „a ajuns” să se utilizeze și prepozițional, „după modelul” lui *a nădăjdui* (în *ceva/cineva*): „Păcătuiește împotriva nădejzii creștine [...] cel ce *deznădăjduiește de* ajutorul lui Dumnezeu” (ÎCO 1992: 189, ap. Teleoacă 2009: 492-493).

Dincolo de această simetrie de dispunere a sensurilor, acționează adesea și un factor gramatical propriu-zis, mai precis *apartenența unității lexicale respective la o anumită subclasă morfologică verbală* (+tranzitiv; +tranzitiv și reflexiv; +intransitiv; +reflexiv). Această circumscrisoare are, de fapt, rolul de *a predicta* într-un fel specific comportamentul sintactic argumental, dar și adjuncțial al verbului respectiv; de pildă, dacă verbul este intrinsec reflexiv, știm că el nu va putea avea în calitate de „cel de al doilea argument” un OD, ci un OI/prepozițional.

În lumina observațiilor formulate, putem afirma că marea provocare în studiul „interfeței” sintaxă–semantică este aceea de a se stabili acei parametri care ne-ar permite să facem predicții fie dinspre semantică spre sintaxă, fie dinspre sintaxă spre semantică. Acestea și sunt de fapt cele două aspecte fundamentale care au condus investigația noastră consacrată clasei verbelor psihologice (v. Teleoacă 2014b), în sensul identificării, pe de o parte, a implicațiilor ‘semanticii’ asupra unui anumit cadru actanțial și adjuncțial, pe de altă parte, a implicațiilor pe care anumite caracteristici gramaticale (morfosintactice) le exercită în același sens, dar și în sensul relevanței celor din urmă în atribuirea unor roluri semantice. În studiul de față atenția ne va fi reținută de felul în care încărcătura semantică

² Aspect remarcat de altfel, în bibliografia de specialitate, cu referire chiar la sec. al XVIII-lea, când, așa cum arată, de pildă, Nyckees (1998: 181 sq.), dicționarele de sinonime încercau să evidențieze « les différences parfois subtiles qui séparent des mots très proches par leur sens ». Pornind de la astfel de considerente, se justifică preferința pentru termeni precum parasinonime sau sinonime apropiate.

³ Nu întotdeauna însă construcțiile rezultate astfel sunt și cele mai adecvate din perspectiva normei literare. Ilustrăm această afirmație cu unele verbe neologice care, în textul catihetic catolic, sunt transpuse în tiparul morfosintactic al unor termeni sinonimi din fondul vechi; rezultă astfel construcții străine spiritului limbii române, dar care, din păcate, în multe situații, cunosc o frecvență remarcabilă în textul respectiv: a se arăta + D › a se manifesta + D: „... El s-a manifestat în persoană primilor noștri părinți...” (CC 1993: 30, ap. Teleoacă 2009: 493); a spune + D › a afirma + D: „Isus îi afirmă că această revelație nu i-a venit de la trup și sânge, ci de la Tatăl său...” (CC 1993: 44, ap. Id., ibid.) ș.a.

specifică unui anumit predicat psihologic determină organizări particulare la nivel adjuncțial.

2. Structura semantică a predicatului psihologic și implicațiile sale asupra cadrului adjuncțial

2.1. Conceptul de ‘verb parangon’

Cadrul teoretic schițat *supra* (1.) susține necesitatea desfășurării demersului nostru – cel puțin în parte – (și) prin distribuția materialului lexical în subcâmpuri specifice, stabilite pe *criteriul similarității vs cel al opoziției semantice*. În contribuția de față ne oprim la primul dintre aceste criterii, fiindu-ne utile în acest sens delimitările teoretice realizate în studiile de specialitate, care acordă, de pildă, o atenție sporită conceptului de ‘verb parangon’. Conceptul este utilizat de Jackendoff (1983: 89; 1990: 78 sq.), dar și de Mathieu (1995: 99 sq.; 1996-1997: 116 sq.), autori la care așa-numitul *verb parangon* reprezintă de fapt un verb prototipic, caracterizat astfel în virtutea capacității sale de a satisface o serie de condiții⁴: **a.** poate înlocui orice verb circumscris subclasei respective; **b.** aparține registrului curent al limbii (nu este familiar, literar/livresc sau învechit), **c.** este reprezentativ pentru o singură subclasă⁵ și este „neutru” (nu are nici semnificație pozitivă/agreabilă, nici negativă/dezagreabilă). Am putea adăuga la aceste criterii și un al patrulea element, anume posibilitatea/obligativitatea⁶ ca verbul parangon să figureze în definiția lexicografică a verbelor incluse în paradigma guvernată de acesta⁷, în condițiile în care el reprezintă un fel de gen proxim, intrând deci în structura semantică a unităților lexicale subordonate lui.

Fără îndoială că nu întotdeauna un verb admis ca prototipic pentru o anumită clasă de verbe (psihologice) satisface toate criteriile menționate. Pe de altă parte, nu este exclusă posibilitatea ca, în anumite situații, să identificăm clase de verbe reprezentate prin mai mult de un verb parangon. Delimităm, prin urmare, pe de o parte, situații în care o subclasă verbală este susținută de un „plus de prototipic”, pe de altă parte, cazuri în care singurul verb ce poate fi catalogat drept *parangon* nu îndeplinește nici măcar criteriile menționate. Aspectul semnalat pledează în sensul necesității de definire a unui concept de verb parangon: **a.** într-o accepție restrânsă (un verb/mai multe verbe care îndeplinesc toate criteriile menționate de Mathieu și Jackendoff), respectiv **b.**, într-o accepție largă (subclase psihologice reprezentate de un unic verb care însă nu satisface decât unele dintre criteriile menționate).

2.2. Verbele psihologice de mirare: semantică și cadre adjuncțiale specifice⁸

⁴ V., în același sens, și Kleiber 1990.

⁵ Și – am putea adăuga – pentru o singură subclasă psihologică, iar nu pentru o singură clasă verbală, apartenența unui verb la mai multe domenii, printre care și câmpul psihologic, neprezentând relevanță în contextul unei astfel de discuții. În conformitate cu aceste delimitări, de pildă, polisemia unui verb precum a surprinde (polisemie admisibilă atât din punct de vedere tradițional, cât și cognitiv, cf. *infra*, 2.2.) nu reprezintă un impediment în eventuala considerare a acestuia drept verb parangon al subclasei verbelor psihologice de mirare.

⁶ Cf. *infra*, observațiile care urmează și care evidențiază definirea unui verb parangon într-o accepție largă vs restrictivă.

⁷ De fapt, aceasta ar fi situația ideală; uneori însă, dicționarele glosează arbitrar un verb prototipic prin „subalterni” de ai săi; cf., de pildă, vb. a (se) mira, glosat în DEXonline 1998, printre altele, prin verbul cu semnificație superlativă a (se) minuna (de altfel, și un exemplu de circularitate la nivel definițional).

⁸ Pentru o prezentare detaliată a unităților verbale incluse în această subclasă, v. Teleoacă 2014b.

În cele ce urmează, valorificarea unora dintre aspectele tratate în discuția anterioară (în speță, conceptul de ‘verb parangon’) va fi aservită obiectivului de a evidenția modul și gradul în care un anumit *conținut semantic intrinsec* al unui predicat psihologic are implicații asupra cadrului adjuncțial, relevant, pe de o parte, pentru modificatorii gradualii (în speță, *puțin vs mult*), respectiv pentru modificatorii de polaritate (în speță, pozitiv vs negativ vs neutru), pe de altă parte. Cercetarea noastră va depăși cadrul strict al tratării lexicografice, care va fi coroborată cu studiul comportamentului predicatului psihologic în plan discursiv (cu referire în speță la etapa actuală de evoluție a limbii române), ceea ce implică o analiză mai complexă, anume semantico-pragmatică. În această perspectivă, cel puțin unele dintre aspectele catalogabile drept „greșeli” în raport cu norma literară vor putea fi reanalizate și reconsiderate prin prisma unei abordări pragmatice. În aceeași ordine de idei, va fi posibilă identificarea unor *tendințe* existente în româna contemporană, tendințe ce privesc mai exact felul în care vorbitorul român actual percepe – prin enunțurile pe care le performează – conținutul intrinsec al unora dintre verbele psihologice ale limbii române și, implicit, a șansei/neșansei unora dintre faptele lingvistice consemnate de a fi acceptate de normă și de a accede, în ultimă instanță, în sistemul limbii române.

Fără a avea pretenția de a fi alcătuit un inventar exhaustiv al verbelor de mirare (cu arie de circulație în speță în etapa actuală a românei), am inclus în această subclasă următoarele unități lexicale⁹, cele mai multe dintre acestea monosemantice, în conformitate cu criteriile de definire prezente în studiile de gramatică cognitivă¹⁰: **A CONSTERNA** (tranz.) „a provoca cuiva brusc uimire, nedumerire amestecată cu mâhnire și cu indignare”; **A CONTRARIA** (tranz.) „a supăra sau a surprinde pe cineva în mod neplăcut, făcând sau spunându-i ceva care se opune convingerilor, intențiilor sau dorințelor sale”; **A SE CRUCI** (refl., colocv./pop.) „a se mira foarte tare de un lucru neobișnuit; a se minuna (și a-și face semnul crucii); a se încruci”; **A EPATA** (tranz.), „a uimi peste măsură (prin puritate, atitudine sau ținută neobișnuită); a ului; a stupefia”, **A SE EPATA** (refl.) „a se extazia, a rămâne uluit, profund impresionat”¹¹; **A FRAPA** (tranz.) „a impresiona puternic prin caracteristici ieșite din comun; a surprinde puternic pe cineva”; „a răci băuturi alcoolice cu gheață”; (tehn.) „a presa după sinterizare două piese metalice”; **A INTRIGA** (tranz., la pers. 3) „a deștepta curiozitatea, îngrijorarea, suspiciunea cuiva, punându-l pe gânduri”, „a contraria”; (intrans., arh.) „a face sau a băga intrigi; a unelti, a complota”; **A SE INTRIGA**¹²

⁹ Baza de date valorificată ne-a fost furnizată în principal de DSA, dar și de alte surse lexicografice, precum: DEXonline 1998, NODEXonline 2002, DN 1986, MDN 2000 sau DCR II 1997 (v. Bibliografie). Am dispus, de asemenea, în mod constant, de datele oferite de Internet, cu relevanță îndeosebi pentru modul concret în care verbul (psihologic) este utilizat de către vorbitorul actual al limbii române. Acest tip de demers – impus de o realitate incontestabilă, anume evoluția continuă a unei limbi, aspect ce implică imposibilitatea ca sursele lexicografice să țină întotdeauna pasul cu inovațiile de ultimă oră – ne-a permis, de pildă, formularea unor considerații vizând anumite tendințe existente în româna actuală, unele dintre acestea susceptibile de a se impune în sistem. În același context, al limitelor unor informații lexicografice, am apelat uneori și la propria intuiție lingvistică, la o anume introspecție, valorificată ca mijloc de investigație, ce poate facilita o cunoaștere oarecum interiorizată a fenomenelor lingvistice.

¹⁰ Din perspectiva studiilor de gramatică funcțională, o unitate verbală poate fi catalogată drept monosemantică dacă semnificația acesteia este subsumabilă unei unice reprezentări mentale, că este vorba despre o stare psihică, despre o activitate mentală, despre o atitudine etc. (v., de pildă, Langacker 1987: 147 sq., Lakoff 1987: 63 sq., Manea 2001: 25 ș.a.). În acest context, mai mult sau mai puțin paradoxal, clasa verbelor monosemantice va include și verbe care sunt calificate în mod tradițional ca polisemantice, aceasta având în vedere faptul că este vorba despre unități lexicale circumscrise uneia și aceleiași sferă semantice, în speță celei psihologice (Teleoacă 2014a, 3.4.).

¹¹ De precizat că utilizarea (inclusiv) reflexivă apare numai în unele dintre sursele lexicografice consultate, cel mai adesea în dicționarele de neologisme (v., de pildă, DN 1986). În pagini de limbă română nu am găsit însă astfel de utilizări.

¹² Cf. atestările consemnate de noi în pagini de limba română contemporană: „Initial ne-am cam intrigat pentru ca nu am vazut nimic pe afara care....” (online: <amfostacolo.ro/.../impresii-sejur-si-fotografii-vacanta_>); ,...

(refl., colocvial) „a-și manifesta nedumerirea, surprinderea, suspiciunea sau îngrijorarea în legătură cu un anumit aspect”; A (SE) *MINUNA* (refl. și tranz.) „a rămâne sau a face pe cineva să rămână uluit, uimit, surprins”, „a impresiona profund”; (refl.) „a-și manifesta mirarea, admirația, surpriza; a se mira mult”; A (SE) *MIRA* „a fi surprins de ceva (neșteptat) sau de cineva; a surprinde pe cineva”; A (SE) *NĂUCI* (tranz. și refl.¹³) „a (se) buimăci, a (se) zăpăci”, „a (se) ului”; A *NEDUMERI* (tranz.) „a pune în încurcătură, trezind mirare”, A *SE NEDUMERI* (refl., colocv.) „a resimți o stare de confuzie, de mirare”¹⁴; A *SIDERA* (tranz., livr., franțuzism) „a stupefia; a uimi peste măsură”; A *STUPEFIA* (tranz., livr.) „a uimi peste măsură; a ului”; A *SURPRINDE* (tranz.) „a prinde pe cineva pe neașteptate asupra unui fapt”; „a găsi pe cineva nepregătit, neprevenit, a da peste cineva, a-l lua prin surprindere”; „a mira, a uimi”; „a observa (pe furis); a descoperi”; A *ȘOCA* (tranz.) „a contraria pe cineva, a impresiona în mod foarte neplăcut prin vorbe, gesturi, atitudini”¹⁵; A *SE ȘOCA* (refl., colocv.)¹⁶ „a fi puternic contrariat”; A *UIMI* (tranz.) „a face să fie cuprins de o mare mirare (sau admirație); a face să rămână profund impresionat; a minuna”; (arh.) „a face să ajungă buimac; a buimăci; a zăpăci; a ului”; A *SE UIMI* (refl., colocv.) „a fi cuprins de o puternică uimire sau admirație; a fi deosebit de impresionat”¹⁷ și A *ULUI* (tranz.) „a stârni, a provoca o mare (și neașteptată) mirare, admirație, emoție”; A *SE ULUI* (tranz. și refl., arh., cf. DEX 1998) „a (se) tulbura, a (se) buimăci, a (se) năuci”.

2.2.1. Gradul de prototipicitate al subclasei verbelor de mirare

Verbul paragon al subclasei în discuție este *a (se) mira*, un verb care îndeplinește toate criteriile descrise în studiile de specialitate pentru a admite un astfel de concept: poate înlocui orice verb din subclasa respectivă (aspect verificabil inclusiv la nivelul definiției lexicografice); aparține registrului curent al limbii române (nu este nici popular, nici arhaic, nici livresc); este reprezentativ pentru o singură subclasă (cea a verbelor psihologice „de mirare”), este neutru sub aspect semantic și nici nu prezintă seme graduale. Toate aceste condiții par a fi satisfăcute și de verbul *a surprinde*, un verb a cărui polisemie nu afectează capacitatea sa prototipică (cf. și *supra*, nota 6, observațiile formulate)¹⁸. Un posibil candidat

---

ne-am intrigat puțin și acum continuam cu analiza” (online: <[www.feminis.ro/bloguri/Marina.../let-s-talk-about-sex->](http://www.feminis.ro/bloguri/Marina.../let-s-talk-about-sex-)) ș.a.

¹³ De precizat că valoarea reflexivă nu apare decât în câteva surse lexicografice românești (a se vedea, de pildă, NODExonline 2002). Nici în pagini de limbă română nu este atestată o astfel de utilizare, lui a se năuci preferându-i-se structura a rămâne năucit.

¹⁴ Utilizarea reflexivă nu este menționată în niciuna dintre sursele lexicografice consultate, aceasta fiind în schimb atestată pe Net (unde apare în alternanță cu structura a rămâne nedumerit): „... am dat un search pe net – citind prea multe, m-am nedumerit și mai tare...” (<casutalaurei.blogspot.com/.../din-seria-am-facut-o-si-p.->); „M-am nedumerit. Atunci privirea îmi cade pe mâna mea stângă...” (online: <acvila30.ro › Anunțuri) ș.a. Nu excludem posibilitatea ca regimul reflexiv al acestui verb să se explice prin „presiunea analogică” a antonimului a (se) dumeri, utilizat tranzitiv, dar mai ales reflexiv, cu semnificația „a pricepe sau a face să priceapă clar (după ce fusese nedumerit), a-și da sau a face să-și dea bine seama” (DEXonline 1998).

¹⁵ Semantica intensivă a verbului (care nu este consemnată ca atare decât în unele dintre sursele lexicografice românești) se susține și în relație cu caracterul brusc al stării experimentate. Cf. și *supra*, vb. A CONSTERNA.

¹⁶Cf. atestările online: „Oamenii de știință s-au șocat când au văzut imaginea pe Internet...” (<www.agenda.ro/oamenii-de...s-au-socat.../289104->); „Localnicii s-au șocat când au văzut ce a apărut pe cer” (<<https://www.orange.ro/.../localnicii-s-au-socat-cand-au...->>) ș.a.

¹⁷ Pentru utilizările reflexive, a se vedea contexte de genul: „În zilele acestea, eu și Lita ne-am uimit cât de repede trece vremea” (<www.mission2malawi.com/2013_01_01_archive.html>); „Am râs cu poftă [...] și ne-am uimit de creativitatea tuturor” (<www.muzee.org/.../proiectul-de-interpretare-a-povestii>) ș.a.

¹⁸ Deși ambele neutre sub aspect gradual, constatăm – la fel ca și în cazul lexemelor corespunzătoare din limba franceză, anume *surprendre*, respective (s’)étonner (v. Blumenthal 2006: 17) – că a surprinde este, totuși, mai puțin „intens” comparativ cu a (se) mira. Diferența dintre cele două verbe se poate identifica și la nivelul orientării acestora către lumea exterioară vs interioară; astfel, a surprinde implică mai degrabă ‘obiectivul’, în

la titlul de parangon, în româna actuală, este și vb. *a (se) uimi*, în conformitate cu definițiile propuse de dicționarele românești contemporane, un verb de mirare intensiv, nu și din perspectiva uzului limbii, care susține mai degrabă caracterul „neutru” al acestuia sub aspectul semelor graduale (a se vedea în acest sens numeroasele contexte în care verbul în discuție apare, în limba actuală, la superlativ absolut). Astfel, *a uimi* este unul dintre verbele ce prezintă relevanță cât privește tendința din româna actuală de marcare superfluă a conținutului intrinsec intensiv al unor verbe psihologice, prin „ignorarea” intensității imanente a acestora. Aspectul capătă relevanță în perspectivă pragmatică, dar nu este exclus ca frecvența cu care astfel de tipare circulă în româna actuală să opereze modificări chiar în definiția lexicografică a termenului¹⁹.

Posibilitatea unor verbe precum *a consterna*, *a (se) epata*, *a frapa*, *a (se) minuna*; *a (se) năuci*, *a sidera*, *a stupefia*, *a (se) șoca*, *a (se) ului* de a fi reprezentative pentru clasa pe care o discutăm este îngădită de prezența semelor graduale de superlativ, precum și, în unele cazuri, de caracterul livresc al acestora (cf. vb. *a sidera* și *a stupefia*), respectiv de conținutul lor semantic „impur” (cf. vb. *a consterna* și *a (se) năuci*) sau non-neutru, de pildă, puternic marcat negativ (cf. *a (se) șoca*). În aceeași situație se află și alte verbe, nemarcate gradual (cf. *a contraria*, *a (se) nedumeri*) și *a (se) intriga*). Apartenența la registrul popular/colocvial a verbului *a se cruci*, precum și lexicalizarea unui înțeles intensiv constituie argumente împotriva posibilității acestuia de a fi definit drept prototipic. În consecință, paradigma verbelor „de mirare” poate fi considerată ilustrativă pentru ceea ce înseamnă o subclasă psihologică cu un grad mediu de prototipicitate. Într-o accepție restrictivă, verbe-parangon pot fi catalogate *a (se) mira* și *a surprinde*, în timp ce o perspectivă mai generoasă – anume aceea care ține seama (și) de tendințele de la nivelul uzului – ar putea justifica includerea în aceeași categorie și a verbului *a (se) uimi*.

2.2.2. Gradual vs non-gradual și (sub)tipul ontologic al rădăcinii

Așa cum se va fi putut constata, cele mai multe dintre unitățile lexicale aparținând paradigmei verbelor de mirare în limba română sunt marcate [+intensiv], acestea incorporând în semantica lor intrinsecă semul superlativului. Este vorba despre următoarele zece verbe²⁰, mai mult de jumătate dintre acestea fiind neologice: *a consterna*, *a se cruci*; *a (se) epata*, *a frapa*, *a (se) minuna*; *a (se) năuci*, *a sidera*, *a stupefia*, *a (se) șoca* și *a (se) ului*. Întrebarea care se naște în mod firesc în acest context este *de ce limba a simțit nevoia de a marca această subarie conceptuală a ‘afectivului’ preponderent prin superlativ?* În ce măsură acest aspect poate fi înțeles (și) în relație cu o anumită tendință spre expresivitate, în condițiile în care interpretăm marca intensivă ca fiind un indiciu al expresivității? Conceptul de ‘mirare’ implică oare, în conținutul său profund, un sem al ‘expresivității’/ ‘intensității’, cu alte cuvinte, putem vorbi despre o compatibilitate aparte între câmpul ‘mirării’ și cel al

timp ce *a (se) mira* este orientat către sfera subiectivă propriu-zisă. Un argument în acest sens ar putea fi constituit și de faptul că numai *a mira*, respectiv *étonner* se utilizează și ca reflexive dinamice.

¹⁹ Nu este exclus ca o astfel de valorizare a vb. *a (se) uimi* să fi fost influențată prin „includerea” acestuia într-o paradigmă mai complexă a verbelor psihologice de mirare marcate +intensiv: *a șoca*, *a sidera*, *a stupefia*, *a se cruci* ș.a. (am putea vorbi în acest caz despre așa-numita „capacitate asociativă” a cuvintelor, teoretizată de Blumenthal (2006: 24), pornind de la doctrina saussuriană). Este evident că, prin raportare la astfel de unități verbale, „intensitatea” unui verb precum *a (se) uimi* a fost percepută (pe bună dreptate) inferioară intensității implicate de celelalte verbe, în acest fel *a uimi* fiind „deposedat” de semele superlativului și utilizat ca atare de către vorbitorul actual. Se verifică astfel și în acest caz faptul că inovația lingvistică (semantică, în cazul de față) se impune a fi înțeleasă și explicată în relație cu un așa-numit „network paradigmatic” (Fisher 2011: 16-17). În acest context, procesul inovator presupune în primă instanță „reanaliza” unui anumit fenomen lingvistic (Traugott 2011: 25), însă numai mecanismele aferente actului enunțării/discursivizării sunt susceptibile de a oferi o explicație satisfăcătoare (De Smet 2009: 8; Id., 2012: 47; v. și Fisher 2011: 15).

²⁰ Aceasta dacă facem abstracție de vb. *a (se) uimi* care – prin concurența făcută de o serie de verbe sinonime neologice profund conotate superlativ – pare a evolua în direcția „instalării” sale în paradigma verbelor de mirare neutre sub aspect gradual.

‘expresivității’²¹? Nivelul discursiv pare a susține o astfel de ipoteză: performarea unor enunțuri exclamative (ca mijloace lingvistice de manifestare a ‘mirării’) prezintă un anumit grad de relevanță în sensul celor afirmate²².

Verbele de mirare neutre sub aspect gradual sunt în număr de cinci, acestea aparținând fondului lexical mai vechi al românei (cf. *a (se) mira*, și *a (se) nedumeri*), dar și unui strat neologic (cf. *a contraria*, *a (se) intriga* și *a surprinde*).

Opoziția ‘gradual – non-gradual’, în limitele paradigmei verbelor psihologice sinonimice circumscrise câmpului ‘mirării’, este susceptibilă de a fi analizată și în termenii așa-numitului *tip ontologic al rădăcinii*²³. Astfel, în cazul verbelor psihologice marcate [+intensiv], tipul ontologic al rădăcinii implică mai mult decât o STARE „pură”, acesta presupunând inclusiv diverse valori graduale ale acesteia. În acest context, cel puțin în principiu, incorporarea unui sem de intensificare (cf. *mult*, *foarte*, *mult de tot*, *extrem de...*) în structura lexico-semantică a unor verbe exclude posibilitatea de exprimare explicită a unui modifier cu valoare intensivă: **M-am minunat (foarte) mult de ea*²⁴. Această situație se definește prin opoziție cu comportamentul verbelor neutre din acest punct de vedere, care nu exclud construcția cu unul dintre cuantificatorii menționați. Altfel spus, echivalentul tipului ontologic STARE marcat intensiv „nu se poate obține” în cazul unor astfel de verbe decât prin atașarea explicită a unui modifier. În acest context, devine posibilă definirea unei opoziții între două subtipuri ontologice ale rădăcinii predicatului psihologic, anume: stare afectivă intensă vs stare afectivă non-intensă.

2.2.3. Pozitiv vs negativ vs neutru și (sub)tipul ontologic al rădăcinii

„Neutralitatea” unităților lexicale incluse în paradigma ‘mirării’ este relativ modestă și din punctul de vedere al conținutului propriu-zis, ceea ce poate constitui un alt argument în favoarea unei „selecții lexicale” guvernate de asemenea de criteriul expresivității. Astfel, numărul verbelor ce ar putea fi catalogate propriu-zis drept neutre este de doar 2, anume *a (se) mira* și *a surprinde* (de fapt, cele două verbe-parangon ale subclasei pe care o discutăm). În acest context, precizăm că structura „neutră” semantică a unui verb psihologic nu exclude posibilitatea ca verbul respectiv să cunoască, într-o anumită etapă de evoluție a unei limbi (în speță, în etapa modernă), o utilizare predilectă în aria semnificațiilor pozitive vs negative. Astfel, o serie de unități verbale, deși pot fi catalogate drept neutre, apar în mod predilect în contexte puse fie sub semnul ‘pozitivului’ (cf. *a epata*, *a frapa*, *a uimi*, *a ului*), fie al ‘negativului’ (cf. *a se cruci*, *a (se) intriga*, *a (se) nedumeri*, *a sidera*, *a stupefia*)²⁵,

²¹ În realitate, numai un studiu sistematic ar putea răspunde la întrebarea dacă este vorba despre o particularitate identificabilă în limitele celor mai multe dintre/mulți câmpuri conceptuale (psihologice) ale unei limbi sau exclusiv/în mod deosebit pentru anumite câmpuri conceptuale, cum este și cel al ‘mirării’. Mai plauzibilă este – considerăm – această ultimă ipoteză, pornind de la premisa unei compatibilități mai mici sau mai mari a unei clase, sub raportul conținutului său intrinsec, cu ideea de ‘expresivitate’, de ‘intensitate’, de ‘superlativ’. Putem invoca în sensul celor afirmate, subclasa verbelor de tristețe, care include un număr mai mic de lexeme marcate [+intensiv] comparativ cu câmpul mirării (Teleoacă 2014b). Această lipsă de omogenitate vizând structura realității afective în interiorul uneia și aceleiași limbi trebuie să fie cu atât mai pregnantă prin considerarea paralelă a unor limbi diferite.

²² Ceea ce nu înseamnă evident că excludem această modalitate discursivă (anume, exclamativă) cât privește actualizarea și a altor tipuri de stări afective (durerea, tristețea, dezamăgirea, revolta etc.). Considerăm însă că astfel de experimente sunt intrinsec de natură asertivă, iar nu exclamativă.

²³ În lucrările de specialitate (a se vedea, de pildă, Jackendoff 1983, Croft 1991 sau Van Vallin and La Polla 1997), conceptul este discutat de regulă în relație cu descompunerea în predicate și cu structura evenimentului. În perspectiva acestor descrieri, un anumit set de predicate primitive (asociate într-un anumit fel), respectiv tipul ontologic al rădăcinii (care reprezintă și elementul idiosincratic pentru un anumit predicat) alcătuiesc așa-numita structură evenimentială.

²⁴ Cum stau lucrurile în planul concret al utilizării limbii, vom avea ocazia să discutăm puțin mai jos (cf. infra, 3.), când vom încerca să realizăm și o disociere între faptele lingvistice consemnate.

²⁵ A se vedea în acest sens ocurențele înregistrate de noi pe Net (cf. Teleoacă 2014b).

dovadă că uneori, contextual, se simte nevoia de a preciza că verbul nu este utilizat cu accepția cea mai cunoscută, cea mai frecventă, anume în planul pozitiv/negativ al semnificațiilor, ci cu o accepție oarecum „atipică”, ce poate fi, după caz, negativă sau pozitivă²⁶. Acestea și sunt, de fapt, „zonele” susceptibile de a suferi o serie de transformări²⁷, care se pot solda cu anumite schimbări chiar la nivel de sistem.

Cu totul altfel se prezintă lucrurile în cazul unor verbe exclusiv negative/pozitive, situație în care asocierea cu unul dintre cei doi modificatori nu se realizează în scopul reliefării unei semnificații „atipice” (și, implicit, al dezambiguizării la nivel semantic), ci, fie în sensul accentuării unui anumit conținut intrinsec (pozitiv sau negativ), deci în scop retoric-persuasiv²⁸, fie dintr-o anumită pedanterie lingvistică, în acest ultim caz enunțurile rezultate putând fi catalogate cel mai adesea drept „greșeli”. Poate fi relevant în sensul celor afirmate un verb precum *a șoca*, un verb de mirare negativ, pentru care am înregistrat pe Net atât ocurențe cu modificatorul *neplăcut* (cf. *M-a șocat neplăcut*), cât și cu adjunctul *plăcut* (cf. *M-a șocat la modul plăcut*). În consecință, dacă în enunțul *M-a stupefiat în mod plăcut*, modificatorul *plăcut* semnalează o utilizare atipică a verbului *a stupefia* (predominant negativ), în enunțul **M-a șocat plăcut*, actualizarea aceluiasi modficator este responsabilă de generarea unei *contradictio in adiecto*. Decriptarea mesajului prin „Mi-a produs o impresie foarte neplăcută în mod... plăcut” susține pe deplin afirmația formulată.

Uneori, caracterul neutru al unui verb de mirare este „rezultat” al exprimării simultane, în același context, a aspectelor pozitive, dar și a celor negative. Exemplificăm aspectul semnalat cu vb. *a frapa* (un verb neutru, preponderent pozitiv): „Ce m-a frapat cel mai mult este ca Guatemala este o tara a contrastelor...”²⁹. În exemplul citat, ‘contrastele’ pot implica aspecte pozitive, dar și negative, cu alte cuvinte putem admite că există și situații în care semantica pozitivă, respectiv negativă a unui verb psihologic de mirare coexistă, doar la prima vedere paradoxal, în unul și același context sau, altfel spus, cele două sensuri se actualizează simultan (iar nu în enunțuri distincte). „Paradoxul” se descifrează în virtutea complexității unei anumite realități, care nu implică întotdeauna o abordare „unicoloră”, în alb sau negru. Mai mult, am putea spune că, în astfel de contexte, predominant este, pur și simplu, semul „surprinderii”, al „stuporii”, iar nu cel al frapării în sens pozitiv sau negativ; astfel, pozitivul și negativul ajung într-o anumită măsură să se neutralizeze reciproc, nucleul semantic al enunțului fiind constituit practic de experimentarea intensă a stării de „uimire”.

În limba română actuală, cu semnificații exclusiv pozitive se utilizează vb. *a (se) minuna*, în timp ce *a consterna*, *a contraria* și *a șoca* sunt reprezentative prin excelență pentru lexicalizarea în arie semnificativă negativă.

Toate aceste observații susțin posibilitatea de identificare, pentru subclasa verbelor psihologice din câmpul mirării, pe lângă un subtip ontologic al rădăcinii definit ca STARE

²⁶ De pildă, în cazul verbului *a intriga*, un verb neutru (utilizat relativ mai frecvent în sfera semnificațiilor negative), exprimarea explicită a modficatorului *plăcut* se face, de regulă, din rațiuni de dezambiguizare a conținutului său semantic, mai exact pentru precizarea stării afective pozitive experimentate de către un subiect sub influența unui stimulus: *M-a intrigat foarte plăcut*. De asemenea, rol dezambiguizator are și exprimarea simultană a celor doi modificatori, menită să precizeze că nu este vorba despre o stare „pură”, ci despre una eterogenă, în ultimă instanță (mai) complexă: *M-a intrigat și plăcut și neplăcut*. Vb. *a stupefia* și adj. participial *stupefiat* apar în contexte similare din aceleași considerente: *Am rămas plăcut stupefiat*. Utilizarea preponderentă a verbului *a frapa* în aria pozitivă de semnificații explică contexte de genul *M-a frapat însă* (negativ), în care „se insistă” pe impactul negativ al unui stimulus asupra unui experimentator. Menționăm, în același sens, și enunțul *M-a uimit neplăcut*. Și exemplele ar putea continua.

²⁷ În sensul că, de pildă, un verb neutru, preponderent pozitiv, poate ajunge, cu timpul, un verb non-neutru, exclusiv pozitiv. Nici situația inversă nu este exclusă.

²⁸ Nu întotdeauna însă astfel de asocieri pot beneficia de acest tip de justificări (de natură pragmatică), într-o serie de contexte fiind vorba pur și simplu despre defectuoasa cunoaștere a semnificației unui verb, în ultimă instanță, despre utilizarea incorectă a respectivei unități verbale.

²⁹ Pentru contextul mai larg a se vedea <www.mykindofplace.ro/.../guatemala-tara-contrastelor>.

INTENSIVĂ vs NON-INTENSIVĂ, și a unui subtip ontologic constituit pe baza dihotomiei ‘plăcut vs neplăcut’, respectiv ‘pozitiv vs negativ’ (și, implicit, STARE [de mirare, de uimire, de surprindere] PLĂCUTĂ/POZITIVĂ vs STARE [de mirare] NEPLĂCUTĂ/NEGATIVĂ). Acest din urmă subtip ontologic se justifică în primul rând pentru verbele non-neutre și îndeosebi pentru cele definibile exclusiv ca pozitive vs negative (la nivelul conținutului intrinsec³⁰), dar nu se exclude nici pentru subclasa neutrelor care se utilizează preponderent cu o accepție sau alta (cf. *supra*).

În paradigma verbelor de mirare, sunt unități lexicale care se construiesc (explicit) în modul cel mai firesc cu modificatorii *plăcut/neplăcut* sau/și *pozitiv/negativ*. Cel mai ilustrativ verb în acest sens este *a surprinde*: *M-a surprins (în mod) plăcut vs (în mod) neplăcut*. Fără a fi propriu-zis condamnabile din perspectiva normei literare, enunțuri precum *M-a uimit plăcut vs neplăcut...* frizează artificialul, în timp ce altele sunt practic inadmisibile din aceeași perspectivă: **Acest fapt m-a mirat plăcut vs neplăcut*. De altfel, și exemplele de acest gen consemnate de noi pe Net (cf. Teleoacă 2014b) apar cu totul sporadic. Nu este exclus ca tocmai statutul de verb prototipic pe care îl deține verbul *a (se) mira*, la nivelul paradigmei sinonimice delimitate, să explice aspectul menționat: fiind un verb foarte vechi în limbă, foarte frecvent, care intră în mod constant în definiția semantică a celorlalte verbe din aceeași paradigmă, conținutul său semantic este pe deplin familiar vorbitorului de limba română, astfel încât acesta nu simte nevoia de a marca – în condițiile performării unui enunț – o accepție pozitivă/negativă vs neutră. În acest context însă, ne-am putea întreba de ce verbul *a surprinde*, la rândul lui, un verb paragon al subclasei verbelor psihologice de mirare, prezintă un comportament diferit comparativ cu *a (se) mira*? Un eventual răspuns ar putea fi oferit de faptul că *a surprinde* – spre deosebire de *a (se) mira* – este un verb polisemantic (inclusiv în conformitate cu criteriile gramaticii funcțional-cognitive), prin urmare atașarea explicită a unui modifier de acest gen venind în sprijinul semnificației psihologice cu care acesta este utilizat într-un anumit context. Astfel, într-un enunț precum *L-a surprins plăcut pe Mihai* este exclusă lexicalizarea semnificației non-psihologice „a prinde pe cineva pe neașteptate asupra unui fapt”.

Pe de altă parte, sunt și verbe neprototipice, care nu sunt compatibile cu exprimarea explicită a modifierului *plăcut/neplăcut*, de pildă, *a se cruci*: **S-a crucit (în mod) plăcut vs neplăcut*. Ne întrebăm în ce măsură forma reflexivă a acestui verb de mirare reprezintă un obstacol în asocierea explicită a verbului *a se cruci* cu *plăcut vs neplăcut*, aceasta dacă ne gândim că, dintre două forme ale unui verb de mirare (forma activă vs reflexivă), se pare că numai forma activă admite un adjunct exprimat explicit, ca, de pildă, în cazul verbului *a intriga* vs *a se intriga*: *Acest scenariu m-a intrigat (într-un mod foarte) plăcut vs ?M-am intrigat plăcut la/de acest scenariu*. Dacă așa stau lucrurile, atunci nu este exclus ca modificatorii să nu poată fi acordați „din interiorul” unui experimentator, ci „din exteriorul” acestuia, mai exact din partea unui stimulus, ceea ce echivalează cu a admite firescul asocierii între un enunț performant la diateza activă și un modifier exprimat explicit, respectiv nefirescul și chiar imposibilitatea asocierii între o secvență reflexivă și un astfel de modifier.

3. În loc de concluzii: Tendință vs greșală, pragmatic vs normativ, uz vs informație lexicografică în limba română actuală

³⁰ De remarcat faptul că sunt o serie de verbe de mirare al căror conținut intrinsec implică un dublu subtip ontologic al rădăcinii. Poate fi relevant în acest sens vb. *a (se) minuna*, prin care se lexicalizează o stare dublu determinată: sub aspect gradual (intensiv), respectiv sub aspectul conținutului propriu-zis (pozitiv, aici). În schimb, unor verbe precum *a (se) mira* sau *a surprinde* nu le sunt imanente astfel de caracteristici (nici cea graduală, nici cea de polaritate), informațiile de această natură derivând din context sau din exprimarea explicită a unui modifier.

Deși, cum spuneam, cele mai multe dintre verbele incluse în discuția noastră, poartă marca superlativului, foarte adesea, vorbitorul actual al românei asociază acestor unități lexicale o serie de structuri superlative (care alcătuiesc, de fapt, cadrul adjuncțional al verbului respectiv), marcând astfel de două ori valoarea intensivă a lexemului verbal³¹. Exemplele deosebit de numeroase culese de pe Net ne îndreptățesc să considerăm acest fenomen ca fiind reprezentativ, de fapt, pentru o *tendință* a românei actuale. Nu însă de fiecare dată contextele respective pot fi și validate; cu alte cuvinte, doar în anumite situații, astfel de utilizări se pot susține din perspectivă pragmatică, nevenind, în ultimă instanță, nici în contradicție flagrantă cu normele literare ale limbii actuale (a se vedea, în acest sens, *a frapa, a epata, a sidera, a stupefia* ș.a.).

Unele verbe marcate intensiv primesc o marcă redundantă de superlativ, însă exclusiv în textul estetic. Este și cazul verbului *a se minuna*, pentru care nu am consemnat decât astfel de ocurențe (v. Teleoacă 2014b). Probabil că semantica intensivă a verbului *a se minuna*, termen din fondul lexical vechi al limbii române, este receptată mai pregnant comparativ cu a unor verbe sinonimice intensive care au statutul de neologisme în română (cf. *a epata, a frapa, a sidera, a stupefia* etc.). De asemenea, nu este exclus ca același aspect să se explice și prin aceea că *a se minuna* este pus în relație cu substantivul *minune*, al cărui conținut intensiv este bine cunoscut și... simțit (cf. *minune* „fenomen ieșit din comun, surprinzător, atribuit forței divine sau altor forțe supranaturale”, p. gener. „lucru, fapt, fenomen uimitor, neobișnuit, extraordinar; minunăție”, DEXonline 1998); în consecință, semnificația religioasă a substantivului trebuie să fi avut și ea un cuvânt important de spus. O astfel de relaționare (verb – substantiv) este mai precară în cazul altor verbe superlative (în speță, neologice) din câmpul conceptual al ‘mirării’; afirmația se verifică, de pildă, pentru *a frapa*, al cărui corespondent nominal, anume *frapare*, este puțin cunoscut, acesta utilizându-se în româna contemporană îndeosebi cu sens tehnic (cf. *fraparea vinurilor*)³².

O situație aparte cunoaște verbul *a uimi* care, foarte adesea, prezintă în propriul cadru adjuncțional, structuri cu valoare superlativă. Cum spuneam (cf. *supra*, 2.2.1.), *a uimi* este practic „deposedat” de semele superlativului și utilizat ca atare de către vorbitorul actual. Un alt argument în același sens este furnizat și de contextele din româna actuală în care lui *a uimi* îi este asociat adjunctul *puțin*. Astfel, în procesul concret de utilizare a limbii, se manifestă posibilitatea unor „reorganizări” a relației dintre termenii componenți ai unei paradigme sinonimice, așa cum aceasta este reflectată de informația lexicografică.

Nu puține sunt situațiile în care vorbitorul actual „așează” un modificator de tipul *puțin/puțințel*... pe lângă verbe intensive. Uneori, la originea unor astfel de construcții stă o anumită intenție stilistică, ca în exemplul *Mi-am epatat puțințel colegii*³³. Sunt însă o serie de contexte în care asocierea respectivă este, după toate probabilitățile, rezultatul ignorării

³¹ Tendința de marcare redundantă a superlativului poate fi pusă în relație cu „nevoile” pragmatice ale mesajului respectiv și ale enunțiatorului său: încercarea de a persuadea, de a convinge cu orice preț, de a i se acorda credit. De multe ori, chiar adjectivul intensiv (corespunzător verbului), folosit ca atare, este reiterat, dar cu o marcă formală de superlativ, ca în exemplul: „Sunt stupefiat. Sunt absolut stupefiat”. Mai mult, această tendință a fost semnalată, pentru etapa actuală a limbii române, chiar cu referire la substantiv, pentru care s-a discutat marcarea redundantă prin cumul de prefixoide cu aceeași valoare, fenomen denumit supraprefixare sau pluriprefixare (Ionescu 2003: 158).

³² De altfel, subst. *frapare* apare cu totul sporadic în sursele lexicografice românești (v., de pildă, DCR II 1997, unde, de altfel, este consemnat cu sensul tehnic). Totuși, numele respectiv, cu semnificația circumscrisă câmpului ‘mirării’, prezintă câteva ocurențe în pagini de limbă română, în asocieri „inedite”: „Raman cu fraparea mea stupefiantă” (online: <www.blog.hconline.eu/2013/ganduri-amescate>).

³³ Pentru un context mai larg (care susține ideea unei asocieri generate stilistic), a se vedea <www.clujuldepoveste.wordpress.com/.../concert-de-vioara-c>).

semnificației autentice a verbului respectiv (cf., de pildă, *M-a frapat un pic*³⁴). În cazul unor verbe de mirare în mod evident orientate către negativ, asocierea cu modificatorul *un pic/puțin...* are funcție discursiv-litotică, mai exact de atenuare a unui anumit aspect negativ din realitate³⁵. Poate fi elocvent în acest sens verbul *a șoca*, în contextul *M-a șocat un pic*³⁶. Nu este exclus ca aceeași valoare (litotică) să se actualizeze și în exemplul *M-a uluit puțin absurditatea sistemului*, context în care *a ului* se decodează în sfera negativă de semnificații.

Aceeași redundanță se manifestă și în ceea ce privește tendința vorbitorului actual al românei de a întări conținutul intrinsec (pozitiv sau negativ) al unui verb psihologic de mirare prin exprimarea explicită a unuia dintre modificatorii *plăcut vs neplăcut*, ca de pildă în enunțurile: *M-a consternat în mod neplăcut/ M-a contrariat neplăcut* etc. Contextul mai larg poate indica dacă este vorba despre o funcție pragmatică a unor astfel de redundanțe sau, pur și simplu, despre utilizarea în necunoștință de cauză a unui verb sau a altuia. În schimb, utilizarea cu adjunctul *plăcut* a unui verb de mirare exclusiv negativ (cf., de pildă, **M-a șocat plăcut*) nu mai este validabilă printr-o eventuală interpretare... litotică, ci de-a dreptul amendabilă, întrucât astfel de enunțuri încalcă principiile elementare ale logicii (cf. și *supra*, 2.2.3., observațiile formulate).

BIBLIOGRAFIE

Surse

Catehismul Bisericii Catolice. Partea I, 1993, București, Arhiepiscopia Romano-Catolică de București [CC 1993].

Dicționar de cuvinte recente, 1997, ediția a II-a (Florica Dimitrescu), București, Editura Logos [DCR II 1997].

Dicționar de neologisme, 1986 (Florin Marcu și Constant Maneca), București, Editura Academiei Române [DN 1986].

Dicționar explicativ al limbii române, 1998, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic [DEXonline 1998].

Dicționar sintactic argumental (lucrare în manuscris elaborată de un colectiv de cercetători de la Institutul de Lingvistică din București, în cadrul proiectului CNCSIS nr.1156/2005) [DSA].

Învățătură de credință creștină ortodoxă, 1992, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române [ÎCO 1992].

Marele dicționar de neologisme, 2000 (Florin Marcu), București, Editura Saeculum [MDN 2000].

Noul dicționar explicativ al limbii române, 2002, București, Editura Litera Internațional [NODEXonline 2002].

Lucrări de referință

Blumenthal, Peter, 2006, « De la logique des mots à l'analyse de la synonymie », in *Langue française*, vol. 150, p. 14-31.

³⁴ Cf. „Prima chestie care m-a frapat un pic dupa ce am citit cartea a fost sa aflu ca...” (<www.42km195metri.blogspot.com/>).

³⁵ În plan pur semantic structura este amendabilă din perspectiva normelor limbii literare, aceasta fiind un exemplu de contradicție în adaos.

³⁶ Aceeași funcție este admisă și pentru corespondentele din alte limbi (romanice) ale rom. un pic, de pildă pentru fr. un peu, caracterizat drept un « modificateur atténuateur » (Garcia Negróni 2003: 46-47).

Croft, William, 1991, *Syntactic Categories and Grammatical Relations: The Cognitive Organization of Information*, Chicago and London, The University of Chicago Press.

De Smet, H., 2009, “Analysing reanalysis”, in *Lingua* 119, p. 1728-1755.

De Smet, H., 2012, “The course of actualization”, in *Language* 88, p. 601-633.

Fisher, O., 2011, “Grammaticalization as analogically driven change?”, in H. Narog, & B. Heine (ed.), *The Oxford Handbook of Grammaticalization*, Oxford, Oxford University Press, p. 31-42.

Garcia Negroni, Maria Marta, 2003, *Gradualité et réinterprétation*, Paris, Éditions L’Harmattan.

Ionescu, Raluca, 2003, „Valori superlative ale prefixoidelor în limba română actuală. Utilizări cu baze substantivale”, in *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, București, Editura Universității din București, p. 151-162.

Jackendoff, Ray, 1983, *Semantics and cognition*, Cambridge, Mass.: MIT Press.

Jackendoff, Ray, 1990, *Semantic Structures*, Cambridge, Massachusetts, The MIT Press.

Kleiber, Georges, 1990, *La sémantique du prototype*, Paris, Presses Universitaires de France.

Lakoff, George, 1987, *Women, Fire and Dangerous Things*, Chicago, University of Chicago Press.

Langacker, Roland W., 1987, *Foundations of cognitive grammar, I: Theoretical prerequisites*, Stanford, University Press.

Manea, Dana, 2001, *Structura semantico-stilistică a verbului românesc. Verbe psihologice*, București, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București.

Mathieu, Yvette Yannik, 1995, « Verbes psychologiques et interprétation sémantique », in *Langue française* no 105 : *Grammaire des sentiments*, Paris, Larousse, p. 98-106.

Mathieu, Yvette Yannik, 1996-1997, « Un classement sémantique des verbes psychologiques », în *Cahier du CIEL, LADL & LLI*, Université Paris 7, p. 115-133.

Nyckees, Vincent, 1998, *La sémantique*, Paris, Belin.

Teleoacă, Dana-Luminița, 2009, „Aspecte morfosintactice în textul catihetic actual”, in *Lucrările celui de al doilea Simpozion Internațional de Lingvistică*, București, Editura Universității din București, p. 489–501.

Teleoacă, Dana-Luminița, 2014a, *Verbe psihologice în limba română: repere ale unei descrieri sintactico-semantico-pragmatice din perspectiva gramaticii cognitive (I). Aspecte teoretice* (sub tipar).

Teleoacă, Dana-Luminița, 2014b, *Verbe psihologice în limba română: repere ale unei descrieri sintactico-semantico-pragmatice din perspectiva gramaticii cognitive* [lucrare în curs de elaborare].

Traugott, E., 2011, “Grammaticalization and mechanisms of change”, in H. Narog, & B. Heine (ed.), *The Oxford Handbook of Grammaticalization*, Oxford, Oxford University Press, p. 19-31.

Van Valin, Robert D. and LaPolla, Randy J., 1997, *Syntax: Structure, Meaning, and Function*, Cambridge, Cambridge University Press.